

Во монографијата се провлекле и погрешни констатации. Така, на пр., во воведниот дел на стр. 15, авторот, меѓу другото, погрешно констатира: „Во наредната 1894 година бил изработен Правилник и избран Централен комитет, а во 1896 година бил донесен и Устав на Организацијата“. Овде не е потребен никаков коментар.

Во делото се присутни и неprecизности. Така, на пр., на стр. 17—18 се истакнува: „... на 27 септември 1895 година во Демировата корија, Крушевско, Јанков извршил покрстување на голем број граѓани, крушевчани“. Всушност не станува збор за обично покрстување на граѓани, туку за формирање на првиот Крушевски револуционерен комитет и тоа, не на 27, туку на 26 септември 1895 година. Така, според Мајски, Крушевскиот револуционерен комитет во состав: Кирил Јанков, Матеј Нешков, Димитар Велјанов и Митџу Секулов, — бил формиран во Демировата корија на 14/26. IX н. ст. 1895 г. (Крстовден).

Авторот во седум поглавја го проследува животниот пат на Блаже Крстев Биринчето, од неговите најрани дни па се до неговата трагична погибија во 1911 година. Стојановски посебно се задржува на учеството на Биринчето во Или

нденското востание. Главен акцент авторот ставил на дејноста на Биринчето во помлинденскиот период, кога Биринчето стекнал популарност како крушевски војвода. Особено авторот се задржува на односот на Биринчето кон странските пропаганди. Во претпоследното поглавје авторот се осврнува на дејноста на Биринчето во доба на Хуриетот, на неговото повторно илегалзирање и преран трагичен крај во 1911 година. Авторот изнесува две верзии за смртта на Биринчето. Притоа, сосем правилно се оградува од верзијата на Сланштанец. Во последната глава Максим Стојановски се задржува на местото на Биринчето во македонската народна поезија.

Потребно е да се истакне дека книгата е мошне луксузно спремена. Таа е илустрирана со повеќе фотографии и факсимили, како и со една карта на Крушевскиот реон.

Без оглед на присутните слабости, појавата на едно вакво дело за Блаже Крстев Биринчето треба да се поздрават бидејќи на нашата поширока јавност и ги збогатува видиците за ова несомнено популарна личност од нашето недаминешно минато.

Димитар ДИМЕСКИ

M. Krippner; The Quality of Mercy, Women at War, Serbia 1914—18, David and Charles Newton Abbot London, 1980, 223.

Делото на Моника Крипнер, *Силата на милосрдие, жени во војната, Србија 1914—18* претставува значаен придонес во расветлување на многу настани и личности сврзани со Првата светска војна.

Симболичкиот наслов на ова дело, земен од Шекспировиот *Вене-*

цијански трговец од познатиот монолог на Поршија, навестува дека ова дело нема претензии да биде исклучително стручно-историска литература, иако книгата обилува со досега необјавени документи и автентични фотографии што авторот ги набавил од личните архи-

ви на многу личности кои биле непосредни учесници во настаните од тој период, некои од кои авторот лично ги познавал. Основниот тон што видно е нагласен во делото е величината и етичката вредност на човекољубието што поттикнало многу жени Англичанки, Велшанки, Австралијанки, Американки, и од др. националности да ги остават своите удобни домови и да се упатат на фронтот за да му помогнат на ранетиот војник. Ете зошто оваа книга се разликува од вообичаените стручни студии. Со несомнена дарба за нарација, Крипнер вешто ја развива својата сказна за тие пожртвувани жени од првите денови на војната па се до нејзиниот крај во 1918 година.

Веднаш по избувнувањето на војната во Велика Британија е покрената голема кампања за организирање и собирање помош за Србија и Македонија во која се вклучени и многу жени од видни семејства. Веќе во септември 1914 година преку солунското пристаниште притигаат на боиштата првите санитарски екипи што ги предводат Флора Сандес Емили, Симондс, Мејбл Груик кои ја организираат првата болница кај Крагуевац. Во истото време пристигнуваат и екипите на г-ѓа Стобарт, д-р Хатчинсон и основани се болници кај Ваљево, Младеновац, Врњачка Бања и други места во Србија.

Во книгата даден е простор и на санитарската акција на Британските екипи во Македонија. Така, кон средината на ноември 1914 година пристигнува и екипата што ја предводи Леди Пеџет која е стационирана во Скопје. Оваа екипа останува до февруари 1916 година кога Скопје веќе било оку-

пирано од бугарските и германските трупи.

Овие санитарски екипи ги испраќал Британскиот првен крст или пак добротворни организации како што бил *Фондот за помош на Србија* (*The Serbian Relief fund*) чиј комитет го сочинувале највидни личности на политичкиот, културниот и општествениот живот на Англија, како Лорд Карзон, Винстон Черчил, Лојд Џорџ, Бонар Ло Кардиналот Бурн, познатиот историчар Г. М. Тревелијан, Лорд Хавершам, Сер Артур Еванс, Леди Бојл, Леди Пеџет и многу други. Исто така многу екипи работеле во составот на *Болницата на Шкотланѓанките* (*The Scottish Women's Hospitals*) што ја основала легендарната лекарка д-р Елси Инглис која лично предводела една од екипите во Србија, и во Македонија. Така, во склопот на оваа болница е основана и болницата на Шкотланѓанките кај Острово, Македонија во чиј состав работеле лекарки и од Австралија: д-р Агнес Бенет, д-р Лилиа Купер, д-р Мери де Гарис. Оваа болница се грижела за ранетите што ги допремувале од битките кои се воделе кај Кајмакчалан, Горничево, Старков Гроб и Битола. На 7 март 1917 година во Битола загинава г-ѓа Харли која работела во медицинската екипа кај Острово, инаку сестра на Лорд Харли, командант на англиските војски во Франција. До пред Втората светска војна во Битола имало улица со името на г-ѓа Харли.

По заземањето на Белград од страна на австриските војски, српската војска почнува да отстапува и веќе во октомври 1915 година голем дел од војската стигнал до Приштина и потоа таа го за-

почнува најстрашниот марш преку непреодните планини на Албанија и Црна Гора за да стигне на Крф. Во тие најтешки денови од војната многу од овие храбри и без сграв жени остануваат да ја делат судбината на изгладнетата и измрзната војска.

Така од настан до настан, оц личност до личност авторот на делото нè води до завршните операции на војната. Во завршниот дел на книгата особено е нагласена личноста на Флора Сандес која повторно доаѓа во Македонија есента 1915 година и пристигнува во Битола каде што се среќава со британскиот конзул г-н Григ кој ја советува да се врати во Англија. Таа одлучува да остане, оди во Прилеп и се приклучува кон Воената болница; потоа и се придружува на прифатната санитарска станица каде што работел и лекар Американец. Станицата била стационарирана неколку километри од Прилеп во „една карпеста долина“. Таму биле донесувани ранетите од битките што се воделе кај преминот преку Бабуна. По заземањето на овој премин екипата се повлекла во Битола и оттаму се префрла во Албанија.

На крајот се опишани завршните операции и битки од Кајмачалан, Битола, Бабуна, Скопје па сè до Белград; низ сите тие настани постојано биле присутни овие жени што работеле во составот на медицинските екипи што биле испратени од Велика Британија.

Оваа книга зборува за еден посебен аспект на Големата војна што во стручната литература обич

но не се спомнува. Авторот се обидува да ја наслика другата страна на војната, онаа каде што е присутен обичниот војник, ранет и изгладнет и оние што дошле да му помогнат и да му ги олеснат неговите страдања. Авторот го збогатува делото и со изјави и записи на очевидци на тие настани, на места ќе се најде и по некој дијалог — елементи што придонесуваат оваа книга да се чита со возбуда како еден вид историска хроника или репортажа каде што главните личности се автентични личности од времето. Описите на големите епидемии од пегав тифус, маларија и драматичното повлекување преку снежните непроодни планини на Албанија и Црна Гора од дадени со големо мајсторство и драматична тензија што е одлика на уметничката проза.

Заради поголема автентичност географските имиња второт ги дава во формата кои тие ја имале во периодот што таа го опишува: Монастир за Битола, Подгорица за Титograd, Ипек за Пеќ и др.; меѓутоа за информација на денешниот читател таа даде список на тие имиња со формата што тие ја имаат денес.

Ова дело поради богатата историска документација и автентичните фотографии ќе го привлече вниманието на професионалните историчари, но исто така својот популарен стил и хронолошкото следење на настаните побудува интерес и кај обичниот читател за кого многу од овие настани и личности првпат се спомнуваат.

Владимир ЦВЕТКОВСКИ